

“DOKTOR AMCANIN YANINDA” THE STORY BY AVNI ABDULLAH TELLS THE IMPORTANCE AND TEACHINGS OF THE GRANDMATHER IN THE FAMILY

Mahmut Celik

Faculty of Philology, University “Goce Delchev” - Stip, Republic of Macedonia

mahmut.celik@ugd.edu.mk

Alirami Ibraimi

Institute Of National History - Skopje, Republic of Macedonia

aliramiibraimi@hotmail.com

Imer Yusufi

Institute of National History - Skopje, Republic of Macedonia

omer_molo7@hotmail.com

Abstract: Nowadays, the popularity of the research of literary types and gender is greatly intensified. The main goal of this research is, by using detailed and comprehensive textual analysis, to emphasize and compare the diverse capabilities of the authors in the process of expressing the artistic values in their art, which determines the place of the tradition of the Turkish literature in Macedonia. As poems with short epic form, the stories represent a challenge in the process of analysis of their epic characteristics which represent a separate and distinguished literary genre. My research paper analyzes a story in which the importance of the family and the family members- the mother, the father and the grandparents is emphasized. By analyzing the works of a group of authors belonging to the last generation of Turkish writers in Macedonia, whose stories we actually analyze the application of this form in the Turkish literature which also represents a passing through wider range of theoretical and critical thinking. This also means a realization of the dialog with famous art from this genre which the least researched genre in our literary critical society.

Key words: Macedonia, grandmather, story, author, family

РАСКАЗОТ НА АВНИ АБДУЛЛАХ “ПОКРАЈ ЧИЧКО ДОКТОР” ВАЖНОСТА НА БАБАТА ВО СЕМЕЈНАТА ЗАЕДНИЦА

Махмут Челик

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ –Штип, Република Македонија

mahmut.celik@ugd.edu.mk

Алирами Ибраими

Институт За Национална Историја – СКОПЈЕ, Република Македонија

aliramiibraimi@hotmail.com

Имер Јусуфи

Институт За Национална Историја – СКОПЈЕ, Република Македонија omer_molo7@hotmail.com

Апстракт: Актуелноста за истражување на литературните видови и родови во денешно време е со сè поголем интензитет. Основната цел на ова истражување е со помош на детална и сеопфатна текстуална анализа на објавените раскази да се нагласи и спореди разновидноста на искажаните способности на авторите во искажувањето на нивните уметнички вредности во расказите, со што може да се одреди неспорното место на традицијата на расказите во турската литература во Македонија. Како куси епски форми, расказите, воедно претставуваат предизвик за истражување на епските карактеристики како посебен книжевен жанр. Во трудот се анализиран еден расказ во кои се нагласува значењето и важноста на семејството и на неговите членови – мајката, таткото, бабата и дедото. Анализирајќи ги делата на група автори од последната генерација на турски автори на раскази во Македонија се истражува применувањето на оваа форма во турската книжевност, што воедно подразбира минување низ поширок спектар на теоретски и критични мислења, односно, остварување дијалог со познати дела од овој жанр, кој е истражуван во најмал обем од нашето книжевно - критичко општество.

Клучни зборови: Македонија, баба, расказ, писател, семејство.

1. ВОВЕД

Светот останува на младите. Секој родител цел живот работи за да остави нешто на своите деца. Вредностите се работи кои можат да се научат. Денеска важните вредности се сметаат за едукација и студии кои се остваруваат за да се пренесе вредноста на децата. Во ова студиа се дава еден осврт за

важните вредности на животот како што е вредноста за љубов, почит, чесност, едукација, споделување, толеранција и превенција од насилство. Расказите играат многу значајна улога за остварување на овие вредности. Тие се создадени со цел да се обучат читателите и да им се даде јасна порака. Пронајдени се некои добри корелации помеѓу расказите и семејствата. Докажано е дека бабите ја збогатуваат фантазијата, потсетуваат на споменатиот детски свет на убавина и го промовираат позитивното однесување. Чувствата и мислите на расказите за деца на крајот секогаш успешно завршуваат. Ставовите и светите вредности, децата, ги добиваат од љубовта и однесувањето на мајките, тоа се истите оние вредности со кои се гради семејната солидарност.

Приказните како “Doktor Amcanın Yanında-Покрај чичко доктор” што се пренесуваат од дедо на внук во корелација учител-ученик може да се објаснат на следниов начин: Кога бабите чита една книга или прикажуваат бајки, а децата слушаат, во очите на децата се формира слика која им вели дека тоа е важна книга и важна случка. На овој начин децата учат дека расказите што ќе ги остави бабата остануваат на нив да бидат дополнети.

2. ВАЖНОСТА НА СЕМЕЈСТВОТО

„Семејството е најмалата заедница во општеството базирана на брак и крвна поврзаност, врските помеѓу мажот, жената, децата, браќата и сестрите. Се состои од маж, жена и деца“ (Türkçe Sözlük, 1998:50). Семејството е заедница што го прави човекот да биде човек, што му дава вредност и што му овозможува да се здобие со идентитет. Престојувањето под ист покрив, заедничкото живеење, споделувањето една заедница, прегрнувањето при немање, непретерување со богатството, продолжување на животот во секоја средина, се само дел од одликите на едно семејство.

Во османлиско-турскиот речник, семејството е дефинирано како: „семејство, нечија сопруга, роднини, луѓето во куќата, некои кои работат за иста цел“ (Develioğlu, 1996:20).

- Семејството претставува еден вид платно кое е изработено на џеџев.

Намалувањето и зголемувањето на боите ни прикажува дека на таа чипка ѝ недостасува нешто.

- Семејство е среќата на сите поединци заедно.

- Семејството во животот на човекот е највредниот и најважниот незаменлив составен дел.

- „Семејството е специфична група во која поврзаноста помеѓу членовите во групата постои сè додека постои животот“ (Rot, 1988 г.).

- Зборот „семејство“ го претставува она најдоброто бидејќи во таа средина се чувствуваме најудобно, најсмирено.

- Семејството претставува темел на општеството и еден од најважните составни делови на неговата целина.

- Живеењето на семејството заедно, создавањето на целина и заедништво исто така го претставува живеењето во мир на поединците во општеството но понекогаш „ децата стануваат опседнати со предрасудите на нивните родители, кои доведуваат до појава на страв кај нив“ (Alendy, 1974:151).

- Семејството личи на овошно дрво; мајката е корен на дрвото, таткото е стебло, бабите и дедовците се гранките, а децата пак, се овошјето на тие гранки. Целосната зрелост на овошјето зависи од храната која доаѓа од корените. Ако храната која доаѓа од коренот е убава, чиста и бистра тогаш се очекува и од овошките да бидат исто толку убави и зрели. Можеме да забележиме дека сè е поврзано со темелот. Не е забележано кога еден недостасува, другиот да остане во живот.

Семејството претставува најверна и најважна основа.

„Во рамките на семејството постојат блиски, нежни и емоционални врски за индивидуата“ (Тоновски, 2000:309). Во семејството единствен услов е љубовта. Да, можеби љубовта не може да го нахрани stomакот, но може да дојде над сè.

Љубовта во семејството ги прави луѓето да заборават за тагата, жедта, измореноста; членовите на семејството ги чува сити и живи. Во средината каде што владее љубовта се остваруваат пријатни разговори и сите маки се забораваат. Родителите кои го сакаат детето му влеваат доверба. На ист начин, детето кое ги сака мајката, таткото, браќата и сестрите предизвикува да се создадат силни врски и доверба меѓу нив. Всушност, љубовта е концепт врз кој се создава темелот на семејството. За довербата во децата и во семејството, најпотребна е љубовта. Во семејствата без љубов, кај децата е присутен страв. За разлика од некој кој расте и на кој никој не му верува, детето пораснато во семејство со љубов ќе може да се изрази во секоја средина. Во семејства во кои нема љубов, поединците запаѓаат во депресија, стануваат несреќни. Ова исто така длабоко ги повредува останатите членови на семејството. Но не треба да се заборава дека љубовта најпрво обезбедува луѓето да се среќни, мирни и здрави поединци. Се разбира дека најнефективна средина на љубовта е семејството. Средината во која поединецот најмногу се пронаоѓа е токму семејството. Место во кое се преживуваат и среќата и тагата. Поради ова, семејството најпрво го усреќува човекот. Човек кој ги сака поединците на неговото семејство и кој им верува, секогаш

ќе биде среќен и смирен. Пријателството колку и да е срдечно, не треба да се заборави дека е минливо, но семејството останува засекогаш. Што и да се случи, тоа е постојано. Семејството никогаш не може да ги повреди семејните поединци зад грб, напротив, тоа за нив претставува заштита и штит.

Сите семејни структури се различни помеѓу себе. Мајката и таткото се најважните поединци на семејството. Исто така и бабите и дедовците се важни. Без нив животот не може да се замисли. Освен тоа, без нив нема да остане никаков вкус во семејството. Извор на радоста во семејството се децата.

„Семејството се грижи за нормалниот природен развој на децата и за нивната социјализација“ (Тоновски, 2000:309). Мајката пак, е личност којашто ги носи сите одговорности и го зема товарот на својот грб. Топлината на семејството најмногу зрачи од мајката. Постојано се труди за доброто на сите членови. Нејзината пожртвуваност секогаш доаѓа во прв план. Тие се кралиците на нашите семејства и круните на нашите глави. Тие се најсветите суштества. Таткото е столбот на куќата, а со тоа, неговата одговорност и задачи се големи. Материјалните и духовните одговорности ги носи тој, правејќи големи жртви. Тој го претставува поединецот на семејството од кој зрачи топлина. Мозокот на децата во малите години е многу подвижен и не треба да се заборави дека како што тече животот, работите кои тие можат да ги научат ги присвојуваат токму во овие години. Во овие години се поставуваат темелите на тоа каков карактер и какво однесување ќе развие детето. Во овој период може да се забележи дали е среќно или несреќно, дали е разочарано. Но, во однос на тоа на каков начин детето ќе ги доживее овие работи, важноста и улогата на семејството е голема.

Среќните семејства личат на руските матрешки. Формата и бојата на тие деца е иста, само висината е различна. Ако матрешките се стават едни во други, или пак едни до други, тогаш не се ранливи како бебиња, туку се силни. Тие мора да бидат поставени во смисловна меѓусебност. Големите семејства личат на матрешка кога стојат заедно, кога комуницираат меѓу себе тие придобиваат вредност.

3. ВАЖНОСТА НА БАБАТА ВО СЕМЕЈНАТА ЗАЕДНИЦА

Поимот баба во Турскиот речник е дефиниран на овој начин: (за детето) мајка на таткото (Türkçe Sözlük, 1998:188).

- Бабата е најстарата и најтоплата личност во семејството. Таа е искуството во куќата;
- Втората мајка на внуците;
- Тие се старите личности кои секогаш, во сите услови се преполни со љубов;
- „Најчисти се оние емоции кои бабата и дедото ги чувствуваат при дознавањето на веста за доаѓањето на свет на нивните внуци“ (Alendy, 1974:27);
- Љубовта на бабата е љубов која започнува од раѓањето и не завршува сè до последниот здив.

„Бабата и дедото имаат и улога на поддржувачи, ментори и идоли. Бабите кои се поддржувачи, обезбедуваат поттик и поддршка во време на семејна криза. Независно дали служат како дадилки, водичи или старатели, нивниот најголем предизвик е да најдат баланс помеѓу поттикот и контролата. Бабите и дедовците ги менторираат своите внуци преку учење, споделување вештини и таленти, давање совети и преку слушање. Како некои на кои децата се огледуваат, бабите и дедовците им даваат на внуците пример за посветена работа и лојалност кон членовите на семејството. Тие можеби и не се свесни за влијанието кое го имаат врз внуците, додека не приметат дека тие почнуваат да се однесуваат каако нив“ („grandparents, role in the family“, 2015).

Кога мајката и таткото ќе им се налутат за нешто, децата веднаш се кријат зад своите баби, им се жалат од своите родители со скришните погледи, ја искажуваат својата неизмерна љубов. Бабата на децата им е како пријател и таа секогаш ги дополнува вредностите кои не можат да им ги дадат нивните родители. Тие секогаш вложуваат голем труд за нивните внуци да бидат здрави и добро израснати. Во еден дом тие се извор на радоста, го даваат просперитетот и се важни како зеницата во окото. Внуците во очите на бабата несомнено имаат посебно место.

Децата коишто повеќето од времето го минуваат со постарите личности од семејството, веднаш може да се препознаат по начинот на кој зборуваат. Во развојот на децата бабите имаат голема и важна улога, така што децата можат да научат за сочувствена почит и да стекнат самодоверба во средината каде што се наоѓаат. Секогаш зад таткото и мајката во семејството елементите на доверба се во старите родители, но тоа можат да го забележат само искусните поединци. Нив ова им овозможува повеќе доверба меѓу себе во животот и уште поцврсто ги поврзува. Времето коешто постарите членови на семејството го минуваат со своите внуци, поцврсто ги поврзува со животот. Всушност, можеме да забележиме дека некогаш се чувствуваат одговорни за своите внуци. Затоа што повеќето време го минуваат со своите внуци, можат да сфатат дека не само што вредат повеќе за нив, туку и дека прават и тие да почувствуваат вредност. Бабите, со раскажувањето бајки, а притоа користејќи гестови, мимики и создавање дијалог со очите, сами по себе претставуваат раскажувач на своите внуци.

„Бабите раскажуваат бајки и историски раскази“ (Alendy, 1974:163).

Овој дијалог на децата им овозможува да забележат дека некој ги цени и им дава вредност, а им помага и за развивањето на мозокот. Но, зарем не е тешко да ја имаш одговорноста на баба? Се разбира дека е! Затоа што раѓањето на бебето не влијае само длабоко во животот на мајката, туку влијае и во животот на таткото, дедото и бабата. Особено кога мајките работат, бабите ги згрижуваат децата. Местото на бабата во очите на детето е посебно.

4. АВНИ АБДУЛЛАХ

Авни Абдуллах, е еден од најистакнати турските писатели во Македонија. Роден е на 3 мај 1948 година во општина Феризович во Косово. Основното училиште го завршил во родниот крај. Подоцна со мајката се преселиле во Турција. Образованието го продолжил таму. Во 1960-те повторно се вратил во Југославија, во Косово. (Avni Abdullah Kimdir, 2011:14) Во селото Добрчан кај Гилане, во основното училиште „Nâzım Hikmet“ предавал турски јазик. Подоцна во Скопје завршил Педагошка академија. Во 1970 година во Скопје, кога новината работел како лектор и новинар во весникот „Birlik“. (Abdullah, 1984) Во натпреварите организирани од страна на весникот „Birlik“, писателот три пати освоил прво место. Расказите што ги напишал биле распространети во весниците „Birlik“, „Tan“ и во списанијата „Sesler“, „Sevinç“ и „Tomucuk“. Преведувал текстови на турски од српско-хрватски и македонски. Негови главни дела се: „O En Güzel Gün“, „Bir Mehtaplı Geceydi“, „Ana Yüreği“, „Savaş Yolunda“.

5. АНАЛИЗА НА РАСКАЗОТ “DOKTOR AMCANIN YANINDA – ПОКРАЈ ЧИЧКО ДОКТОР”

Најскапоценото нешто во светот е семејството, а по семејството доаѓа здравјето. Здравјето на семејството е поврзано со советите на поединците од семејството и со почитување на правилата. Доколку се сè уште дел од семејството, оние кои не се откажуваат од семејството се бабата и дедото. Затоа што бабите се најiskusни, тие се водопади низ кои тече вода полна со совети. Бабите не се само личности кои им раскажуваат приказни на децата, тие се и оние кои даваат најдобри совети. Пример за ова во нашиот расказ: „Чувајте го најдебелото дрво за март, му велеше бабата на Сема“ (Abdullah, 2014:14).

Бабите кога кажуваат приказни, имаат цел да дадат совет. Со кажаните раскази и поговорки очекуваат покажување интерес и поттикнување на различни прашања од страна на внуците. Кога доаѓаат прашањата доаѓаат и објаснувањата и советите.

„Поради тоа што сè уште не одеше на училиште Сема одлучи да ја праша баба си за значењето на она што баба ѝ го кажа.

- Мила Семичке, и покрај тоа што со месецот март доаѓа пролетта, времето се затоплува дури на крајот на месецот. Во март времето еднаш се разведрува, еднаш се расипува. Меѓутоа, во април започнува да се поправа.

Сема е и паметна девојка, сите работи кои ѝ ги кажа баба ѝ ги запомни, во март внимаваше на својата облека и не настина. Деновите како што велеше бабата еден со разведрување, друг со затемнување поминуваа и стигна април“ (Abdullah, 2014:14).

На овој начин Сема научи дека на времето не може да му се верува и дека тоа многу пати може да биде причина за болест. Но децата секогаш прават детски работи, затоа што тие се праведни и никогаш не мислат на лаги. Не мислат на лаги, но и советите брзо ги забораваат.

„Сема отиде кај нејзината пријателка Џандан. Заедно се смееја и се забавуваа, но крајот на играта дојде и кога Сема излезе од куќата на пријателката што да види, врне дожд и тоа дождот за кој зборуваат големите. Врнежите беа обилни а згора на тоа Семичка немаше ниту чадорче. Ќе сфатите дека нашата малечка пријателка додека дојде дома беше наводенета“ (Abdullah, 2014:14).

Во нашиот расказ, Сема ги заборава советите од нејзината баба и тоа е причината поради која ќе се разболи. Ако го послушаше советот на нејзината баба и го земеше чадорот, можеби немаше да се разболи. Понекогаш за децата една катастрофа, е вредна колку илјада совети. Можеби Сема оваа катастрофа никогаш нема да може да ја заборава и ќе ги слуша советите дадени од баба ѝ.

„Наредниот ден, малечката Сема не можеше да стане од својот кревет за да седне на масата за појадок. Главата ѝ пулсираше а грлото ја болеше. Температурата ѝ ја притискаше секоја страна. Мајката која ја забележа состојбата на нејзиното девојче ѝ ги стави рацете на челото.

- Девојче мое, ти имаш температура, треба да те однесам на доктор. Веднаш отидоа во амбулантата која беше многу далеку од нивната кука“ (Abdullah, 2014:14).

Бабите се најпочитуваните луѓе во очите на нивните внуци. Мајките пак, се заштитници на своите деца и внимаваат на нивното здравје на најдобар начин.

6. ЗАКЛУЧОК

“Doktor Amcanın Yanında” е вистински расказ во која се објаснува дека во едно семејство за да има љубов мора да има почит и од тука произлегуваат здравите семејни врски.

Едно дете во бабата гледа безусловна љубов и внимание, тој им влева желба за учење од мала возраст исто како и комуникација која е потребна за оформување на здраво семејство.

За децата бабите се втората мајка. Од нивна страна тие се прифатени како паметни и интересни луѓе од кои имаме многу што да учиме. Нашиот расказ е многу важна за преносот на културните вредности, и како што вели поговорката „посеј почит за да жнееш љубов.“

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Abdullah, Avni (2014, Mart 03). Doktor Amcanın Yanında, Yeni Balkan Gazetesi,
- [1] Abdullah, Avni. (1984). O En Güzel Gün. Priştine: Tan Yayınevi
- [3] “Avni Abdullah Kimdir” (03 Mart 2014). Yeni Balkan Gazetesi, брoј: 505
- [4] Alendy, Rene (1974). Problem Çocuklar. İstanbul: Kitap Yayınları
- [5] Celik, Mahmut and Denkova, Jovanka (2014) In: Zlatni danci 16, 11 Apr 2014, Osijek, R. Hrvatska, link: [Основоположници на турската детска литература во Република Македонија](#).
- [6] Develioğlu, Ferit. (1996). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. 13.Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- [7] Gürel, Nazlı Rana. Gürel, Zeki. (2010). Fahri Kaya Hayatı Sanatı Eserleri. Ankara: Berikan Yayınevi.
- [8] Hayber, Abdülkadir. (2011). Makedonya ve Kosova Türkleri. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- [9] Kaplan, Mehmet. (2000). Hikaye Tahlilleri. Dergah Yayınları.
- [10] Rot, N. (1988). Sosyalna interakcija. Beograd: Naučna knjiga
- [11] Kaya, Fahri. (1994). Seçme Yazılar. Üsküp: Birlik Yayınları.
- [12] Karahasan, Mustafa. (1991). Denemeler.Üsküp: Birlik Yayınları.
- [13] Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe sözlük (genişletilmiş baskı). Ankara: TDK.
- [14] Türkçe Sözlük, TDK. (1998) I-II. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- [15] Тоноски, Ѓорѓи. (2000). Социологија. Скопје: „АУРОРА“
- [16] <http://www.a-better-child.org/page/888950>, erişim tarihi: 22.05.2015